

Christoph Jamme (Hrsg.), *Die «Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik»*. Hegels Berliner Gegenakademie. Stuttgart - Bad Cannstatt, Frommann - Holzboog Verlag, 1994, σελίδες 583.

Τα «Χρονικά επιστημονικής κριτικής» εξεδόθησαν από το 1827 έως το 1846 (ανατύπωση το 1993) στο Βερολίνο και ανήκουν στα σημαντικότερα επιστημονικά περιοδικά του περασμένου αιώνα. Στις σελίδες τους εξεικονίζεται το πνεύμα της εποχής, συναντώνται η φιλοσοφία, οι επιστήμες και η λογοτεχνία, διεξάγονται ακαδημαϊκές και φιλοσοφικές αντιπαράθεσεις και διαπιστώνεται η εμπλοκή του Hegel και της σχολής του στους μαιάνδρους της τότε πρωσικής πολιτικής για την παιδεία και για τον πολιτισμό. Για την ακρίβεια το περιοδικό ήταν το έντυπο, στο οποίο σημαντικοί εκπρόσωποι της φιλοσοφίας και των επιστημών δημοσίευαν βιβλιοκρισίες για έργα που παρουσίαζαν γενικότερο ενδιαφέρον. Το περιοδικό ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Hegel και υποστηρίχθηκε από τον ίδιο και από τους μαθητές του, αλλά στη συντακτική επιτροπή συμμετείχαν και πρόσωπα που δεν ανήκαν στον κύκλο του Hegel. Ωστόσο από τη συντακτική επιτροπή είχαν αποκλεισθεί δεδηλωμένοι αντίπαλοι του Hegel, όπως ο αρχηγός της ιστορικής σχολής του δικαίου Fr. C. von Savigny και ο θεολόγος Fr. Schleiermacher, οι οποίοι είχαν φροντίσει, ώστε ο Hegel να μην γίνει ποτέ μέλος στη Βασιλική Πρωσική Ακαδημία των Επιστημών του Βερολίνου.

Ο τόμος με τις μελέτες για το περιοδικό έχει εκδοθεί από τον Christoph Jamme (άλλοτε συνεργάτη του «Αρχείου Hegel» του Πανεπιστημίου του Bochum και σήμερα καθηγητή φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Ιένας) και έχει προταθεί για δημοσίευση από το «Αρχείο Hegel» του Πανεπιστημίου του Bochum. Συνολικώς ο τόμος περιλαμβάνει - μαζί με την εισαγωγή του εκδότη - 21 μελέτες, οι περισσότερες από τις οποίες παρουσιάστηκαν κατά το 1991 σε ειδικό συμπόσιο του Ιδρύματος Werner Reimers στο Bad Homburg v. d. H., ενώ ορισμένες προσετέθησαν αργότερα.

Όπως είναι γνωστό, η διαμόρφωση της δημοσιότητας δια των εντύπων μέσω, η διάδοση της φιλοσοφικής και επιστημονικής γνώσης σε ευρύτερο κύκλο αποδεκτών και η διεξαγωγή των επιστημονικών και φιλοσοφικών αντιπαράθεσεων και συγκρούσεων αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία της νεωτερικότητας. Από αυτή τη σκοπιά ο τόμος με τις μελέ-

τες για τα «Χρονικά επιστημονικής κριτικής» προσφέρει σημαντική συμβολή, η οποία δεν ενδιαφέρει μόνον την ιστορία της φιλοσοφίας, αλλά μπορεί να αξιοποιηθεί και από την κοινωνιολογία του τύπου και από την ιστορία. Για την ιστορία της φιλοσοφίας το αναφερόμενο περιοδικό αποτελεί μεταξύ άλλων και μια πηγή για την καλύτερη γνώση της φιλοσοφίας και των εν γένει δραστηριοτήτων του Hegel κατά την περίοδο του Βερολίνου.

Στο τελευταίο στοιχείο φαίνεται να δίνει έμφαση ο υπότιτλος «Η αντιακαδημία του Hegel στο Βερολίνο» του τόμου των μελετών. Πράγματι ο Hegel δημιούργησε την «Κοινότητα επιστημονικής κριτικής» και ανέλαβε την πρωτοβουλία για την έκδοση των «Χρονικών επιστημονικής κριτικής» για να δημιουργήσει ένα κέντρο ισχύος και αντιπαράθεσης απέναντι στην Ακαδημία, αλλά ο κύριος στόχος ήταν η δημοσιότητα της φιλοσοφίας. Άλλωστε δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Hegel αναλάμβανε παρόμοια εκδοτική πρωτοβουλία, όπως εκθέτει και στην εισαγωγή ο Christoph Jamme, Συνεπώς ο υπότιτλος πρέπει μάλλον να ανκρωσθεί ως «Η περιπέτεια της αντιακαδημίας του Hegel στο Βερολίνο», καθώς η πορεία του περιοδικού προσδιορίστηκε και από άλλους παράγοντες και από άλλες συγκυρίες ιδίως μετά τον θάνατο του Hegel κατά το 1831.

Οι μελέτες έχουν καταταγεί σε τέσσερες ομάδες, αξιοποιούν αρχεακό υλικό, αξιολογούν εκ νέου τα δεδομένα της έως τώρα έρευνας και κατορθώνουν να αναδείξουν σημαντικές πλευρές της ιστορίας του περιοδικού.

Οι μελέτες της πρώτης ομάδας αναφέρονται στη σχέση του περιοδικού προς τις πρωσσικές αρχές (Sibylle Obenaus), στη δημιουργία της «Κοινότητας επιστημονικής κριτικής» και στην έκδοση των «Χρονικών επιστημονικής κριτικής» (Friedrich Hogemann), στον ρόλο του Gans (Norbert Waszek) και στη σχέση του Hegel προς το «Journal des savants» (Jacques D' Hondt). Οι μελέτες επιβεβαιώνουν τον πολλαπλό προσδιορισμό του περιοδικού και το συνδέουν με τον περιοδικό τύπο της εποχής. Ιδιίτερα σημαντική είναι και η δημοσίευση του καταστατικού της «Κοινότητας επιστημονικής κριτικής» από τον Friedrich Hogemann.

Οι μελέτες της δεύτερης ομάδας εξετάζουν τη σχέση του περιοδικού προς επιφανείς προσωπικότητες της εποχής, όπως είναι ο Varnhagen (Konrad Feilchenfeldt), ο W. von Humboldt (Clemens Menze), ο Schleiermacher (Gunter Scholtz) και ο Schelling (Lars Lambrecht). Οι μελέτες τεκμηριώνουν με υποδειγματικό τρόπο τις εντάσεις και τις ανταλλαγές του πνευματικού κλίματος της εποχής, αλλά ίσως η σχέση του περιοδικού προς τον Schelling χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μελέτη του Gunter Scholtz για τον Schleiermacher, τον Hegel και την Ακαδημία αναδεικνύει τις φιλοσοφικές συνιστώσες της αντιπαράθεσης του Hegel και του Schleiermacher και συγχρόνως περιο-

ρίξει την υπερβολική έμφαση στον προσωπικό χαρακτήρα της αντιπαράθεσης.

Οι μελέτες της τρίτης ομάδας αναφέρονται στην παρουσία της αισθητικής, της κριτικής της τέχνης και της λογοτεχνίας στις σελίδες του περιοδικού. Εξετάζονται η βιβλιοκρισία του Hegel για τα έργα του Solger (Heinrich Clairmont, Giovanna Pinna), η εκδοτική δραστηριότητα του Tieck (Patricia Anne Simpson), η παρουσία της λογοτεχνίας στο περιοδικό (Joseph A. Kruse), η εικόνα του Goethe σύμφωνα με το περιοδικό (Michele Cometa), ο ρόλος του Hotho για την παρουσίαση του έργου του Goethe *Τα χρόνια της περιπλάνησης του Βίλχελμ Μάιστερ* (Helmut Schneider, Cyrus Hamlin), η σχέση του Hegel προς τον ποιητή Kleist (Dirk Grathoff). Οι μελέτες αναδεικνύουν το ενδιαφέρον του Hegel και των μαθητών του για την αισθητική και τη λογοτεχνία και - εκτός από την αξιοποίηση αρχαικού υλικού - εξετάζουν σε ορισμένες περιπτώσεις τον προσανατολιστικό ρόλο της φιλοσοφικής αισθητικής του Hegel κατά την αξιολόγηση της λογοτεχνίας της εποχής.

Οι μελέτες της τελευταίας ομάδας αναφέρονται στη σχέση του περιοδικού προς τις ειδικές επιστήμες: Εξετάζονται η νομική (Joachim Rückert), η ιστορία (Klaus Vieweg), οι φυσικές επιστήμες και η ιατρική (Dietrich von Engelhardt), ενώ στην τελευταία μελέτη εξετάζονται οι συνθήκες του θανάτου και της ταφής του Hegel (Barbara Markiewicz).

Ο τόμος συμπληρώνεται από επιλογή βιβλιογραφίας και από πίνακα κυρίων ονομάτων, τον οποίο έχει συντάξει ο Thomas Bach.

Βεβαίως η έρευνα για τα «Χρονικά επιστημονικής κριτικής», δηλαδή για το περιοδικό με την τόσο μικρά διάρκεια έκδοσης και με τους τόσο ποικίλους και περίπλοκους προσδιορισμούς, είναι ακόμη ανοιχτή. Αλλά οι μελέτες του τόμου, τον οποίο έχει εκδώσει ο Christoph Jamme, αποτελούν σημαντική συμβολή, διότι αποκαθιστούν τα γεγονότα και διαγράφουν τις κατευθύνσεις της μελλοντικής έρευνας. Ίσως πρέπει να υπογραμμιστεί ότι προσφέρουν και το διαρθρωτικό σχεδιάσμα για ανάλογη έρευνα και άλλων περιοδικών, ακόμη και σημαντικών περιοδικών του νέου ελληνισμού, όπως είναι τα περιοδικά «Έρμης ο Λόγιος» και «Άρχεϊον Φιλοσοφίας και Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν» σε σχέση προς τις τότε επιστημονικές και φιλοσοφικές αναζητήσεις. Ενδιαφέρον θα είχε και μια μελέτη της εικόνας της νεότερης Ελλάδας, όπως αυτή παρουσιάζεται στις σελίδες των «Χρονικών επιστημονικής κριτικής» καθώς και μια μελέτη των επιδράσεων ή απηχίσεων του περιοδικού στον νεοελληνικό πολιτισμικό χώρο.